

Slovensko javno mnenje in propadanje gozdov

Tomo ŠTEFE*

Izvleček

Štefe, T.: Slovensko javno mnenje in propadanje gozdov. *Gozdarski vestnik št. 2/1989*. V slovenščini s povzetkom v angleščini.

V rednih raziskavah slovenskega javnega mnenja smo poskušali izvedeti, v kakšni meri prebivalce Slovenije moti oziroma ogroža propadanje gozdov. Čeprav poizvedovanje v raziskavo javnega mnenja še ni sistemsko vključeno, pa že daje dovolj podatkov za nekatere ocene in predstavlja izhodišče za nadaljevanje takšnega proučevanja.

1. UVOD

Ob letošnji res skrajni julijski in avgustovski vročini oziroma suši sem tako kot verjetno tudi mnogi drugi ljudje bolj kot kdajkoli doslej začutil oziroma dojel povezanost vsega živega. Iz dneva v dan sem bolj zaskrbljeno opazoval, kako se suši trava na vrtu, kako hitro je morala svojo rast končati zelenjava, kako so se kljub vsakodnevnomu zalivanju začele sušiti celo vrtnice na cvetličnem vrtu, pa okrasno grmičevje, da, celo sadno drevje je bilo že resno ogroženo. Prav nič težko si ni bilo predstavljati naše odvisnosti od (celotnega) rastja, bodisi neposredno bodisi posredno – prek živalskega sveta. Prav tako si ni bilo težko predstavljati katastrofe, ki bi nas doletela, če bi še dolgo ne bilo padavin. Zakaj prihaja do takšnih suš, se še mnogo bolj obupano sprašujejo ljudje v Afriki, Aziji, Ameriki in drugod (kot se tam, kjer je padavin preveč, sprašujejo, zakaj jih je toliko), vendar je bila tudi ta suša dovolj za občutek ogroženosti.

Morda bi bil preskok prevelik, če bi med vzroki za takšno stanje navedli tudi propadanje gozda, kar ni nujno res, poleg tega

Synopsis

Štefe, T.: Slovene public opinion and the dying back of forests. *Gozdarski vestnik No. 2/1989*. In Slovene with a summary in English.

A regular research of the Slovene public opinion tried to get the information to what extent the inhabitants of Slovenia were troubled or felt threatened by the dying back of forests. Although the inquiry has not been systematically included in the research, it already offers enough data from which evaluations could be derived and it represents the basis for the proceeding of such inquiries.

pa je samo propadanje gozda posledica drugih vzrokov oziroma dejavnikov. Tako razmišljanje bi nas vsekakor odvedlo predaleč in to v okviru te javnomnenjske raziskave (ali bolje razčlembe) tudi ni mogoče. Pač pa bi radi ta uvodni del sklenili s splošno ugotovitvijo, da se (industrijska) civilizacija, v kakršni živimo, očitno vrti v zaprtem krogu, saj smo vedno več svojih moči prisiljeni namenjati za reševanje problemov, ki jih sami ustvarjamo. Če si si nekoč med Alpami in Severnim morjem zaželel pitne vode, si moral potopiti v reko ali potok vedro ali pa na primernem kraju izkopati vodnjak, danes pa je potrebna zapletena tehnika, saj je do užitne vode mogoče priti le z dragimi čistilnimi napravami in zapletenimi razkuževalnimi postopki. Še pred sto leti je bilo marsikod v Nemčiji vodno bogastvo povsem nedotaknjeno, a je danes že temeljito uničeno. Enako je seveda mogoče in treba ugotoviti tudi za Slovenijo, le da je bila v Sloveniji morda še pred petdesetimi leti voda v glavnem čista.

Doseganje ciljev industrijske civilizacije je očitno povezano z ustvarjanjem ekoloških in drugih problemov. To pa ne pomeni, da si ne bi smeli več prizadevati za dosego teh ciljev, saj (še) ne moremo reči, da problemi niso rešljivi, je pa res, da kar 61,4% anketiranih Slovencev meni, da je okolje v Sloveniji tako onesnaženo, da bo

* T. Š., dipl. soc., Zavod SR Slovenije za družbeno planiranje, Gregorčičeva 25, 61000 Ljubljana, YU

težko še kaj popraviti. Vsekakor lahko rečemo, da v tem pogledu delamo preveč napak in da se problemi nevarno kopičijo.

V takšnih razmerah je vse bolj ogrožen tudi gozd, saj je očitno napaden z mnogih strani hkrati. Pri tem pa ne poznamo niti celotnega spektra vzrokov za propadanje gozdov niti posledic propadlega gozda. Povezava človeka in človeške civilizacije z gozdom je tako vsestranska in intenzivna, da si današnje civilizacije brez gozda ni mogoče niti zamisliti. Natančnejša proučevanja vzrokov in posledic propadanja gozdov so zato nujna.

Na tem mestu se bomo zadovoljili z zelo splošno ugotovitvijo, da je človek doslej gozd obravnaval in ga še vedno obravnava predvsem kot izvor surovin, kot nekaj, pri čemer lahko (nekaznovano) dokazuje svojo »premoč« oziroma »obvladovanje« narave. Danes vemo, da to ni nikakršno obvladovanje, temveč žaganje veje, na kateri sedimo, kajti gozd kljub vsega spoštovanja vredni samoohranitveni oziroma samoobnovitveni sposobnosti ne more več prenašati kompleksnega vpliva s tehnologijo oboroženega človeka. Kaže, da je doslej le razumen kmet znal gospodariti z gozdom tako, da je ohranjal osnovno »čredo« nenačeto.

Ekonomija obravnava gozd kot izvor surovine, z različnimi koristmi in ugodnostmi, ki jih je treba tudi čim prej in čim bolj vsestransko izkoristiti. Še danes se radi pohvalimo, da je skoraj polovica Slovenije poraščena z gozdom in da je gozd eden izmed redkih surovinskih virov, katerega je v Sloveniji sorazmerno obilo in pri katerem smo na boljšem kot nekatere druge dežele.

Ekološka logika je v marsičem v popolnem nasprotju z ekonomsko. V ekonomski največ velja dohodek (profit), pri čemer pa je zanemarjeno dejstvo, da je ta pogosto ustvarjen – deloma ali v celoti – na račun okolja. Temu je treba prišteti še »socialni račun«, s čimer pa je najbrž že »pokrito« celotno polje, s katerega večkrat izhaja dohodek.

Ekonomska logika deluje enako v kapitalizmu in socializmu, zaradi političnega monopola, kjer ni treba upoštevati mnenja drugače mislečih, pa je stanje okolja v državah realnega socializma najbolj kritično.

2. PROPADANJE GOZDOV V ZAVESTI LJUDI (SLOVENCEV), V »DRUŽBI« Z OSTALIMI EKOLOŠKIMI PROBLEMI

Mimogrede je bilo že omenjeno, da gre pri tej raziskavi pravzaprav za analizo javnega mnenja oziroma natančneje za razčlenbo odgovorov na vprašanje Ali vas v vašem življenjskem in delovnem okolju moti, ogroža: ... Propadanje gozdov se je tu znašlo v »konkurenci« z osmimi različnimi skupinami motilcev oziroma ogroževalcev, ki ljudi motijo oziroma ogrožajo v njihovem življenjskem in delovnem okolju:

- a) onesnaženje zraka, smrad, dim;
- b) hrup, ropot prometa, tovarne;
- c) onesnaženost naselij, odpadki, umazanija;
- d) onesnaženost zraka, industrijske odplake, kemikalije;
- e) onesnaženost naravnega okolja, odpadki, smetišča;
- f) uporaba kemikalij v prehrabnih proizvodih;
- g) neurejenost prometa, nesreče;
- h) ogroženost zaradi jedrske energije, radioaktivnih snovi in odpadkov;
- i) propadanje gozdov.

Propadanje gozdov se je v vsakoletnih anketah med temi sklopi znašlo najkasneje – šele 1986 – in tedaj zavzelo predzadnje mesto. Že v enem letu pa se je prebilo na vodilno mesto.

Sicer pa lahko dinamiko ekološke ogroženosti (brez propadanja gozdov) v raziskavah javnega mnenja spremljamo že vse od leta 1973. Pri tem so se stališča do ekoloških motenj vse od leta 1973 naprej zaostrovala in dosegla leta 1987 najvišjo točko. Izstopajo zlasti naslednje motnje oziroma grožnje:

- propadanje gozdov (62,4%),
- uporaba kemikalij v prehrabnih proizvodih (52,8%),
- neurejenost prometa in nesreče (50,5%),
- onesnaženost naravnega okolja, odpadki, smetišča (49,8%),
- onesnaženost voda, industrijske odplake, kemikalije (45,6%),
- ogroženost zaradi jedrske energije, radioaktivnih snovi in odpadkov (42,4%),

– onesnaženost naselij, odpadki, uma-
zanija (40,7%),

– onesnaženost zraka, smrad, dim
(32,3%).

Navedeni podatki (odstotki) povsem ja-
sno govorijo o tem, da je v Sloveniji ekolo-
ška zavest oziroma občutljivost dokaj vi-
soko razvita. To pa seveda pomeni, da pri
nadaljnjem gospodarskem razvoju ekolo-
škega vidika prav zaradi visoko razvite
ekološke razvitosti v nobenem primeru ne
bo več mogoče obiti. To še posebej zato,
ker kar 61,4% vprašanih meni oziroma
soglaša s trditvijo, da je okolje v Sloveniji
onesnaženo do takšne mere, da bo težko
še kaj popraviti. Pri tem pa je več kot
polovica vprašanih še vedno prepričanih,
da je boljše življenje mogoče doseči le z
gradnjo novih tovarn in povečanjem pro-
izvodnje, kar pa je v povezavi z drugimi
opredelitvami mogoče razumeti kot zavze-
manje za selektivni industrijski razvoj, ki
okolja ne bo tako kvaril, kot ga je dosedaj.

3. RAZLAGA IZSLEDKOV ANKETE

Zelo pomembno za javnomnenjsko raz-
iskavo je, da ugotovi morebitne razlike v
mnenju ljudi med posameznimi skupinami
prebivalcev. Značilnosti, po katerih bomo
delili populacijo oziroma njen reprezentati-
vni vzorec, so seveda odvisne od hipotez,
ki jih imamo v danem trenutku za tehtne,
ter od tega, katere podatke o tistih, ki so
na anketo odgovorili, sploh imamo.

V predlogu naše raziskave so bile nave-
dene naslednje hipoteze:

– tam, kjer je gozd bolj uničen, je zavest
o pomenu in vrednosti gozda razvitejša;

– kdor ima intenzivnejše stike z gozdom,
močnejše povezuje svojo usodo in usodo
naroda ter človeštva z usodo gozda;

– lastniki gozdov se čutijo bolj ogrožene
oziroma odgovorne za usodo gozda kot
nelastniki;

– v gozdnatejših območjih je zavest o
pomenu gozda bolj razvita kot tam, kjer je
gozda malo;

– nemestni ljudje imajo višjo zavest o
pomenu gozda kot meščani;

– starejši ljudje višjo kot mladi;

– bolj izobraženi višjo kot manj izobraže-
ni;

– itd.

Takšnih in podobnih hipotez bi bilo se-
veda mogoče navesti še celo vrsto. Zdi pa
se, da to najbrž ne bi imelo pravega smisla,
saj nimamo za to izhodišča.

Brez vpogleda v izsledke podobnih (jav-
nomnenjskih) analiz oziroma raziskav raz-
iskovalec pravzaprav nima razlogov za vna-
prejšnjo sodbo (hipotezo) o tem, da je npr.
moški del populacije bolj občutljiv do propa-
danja gozda kot ženski del in obratno. Iz
česa naj bi pravzaprav izhajala ta razlika
oziroma zakaj naj bi do razlike med spo-
loma sploh prihajalo?

Preden poskusimo odgovoriti na to vpra-
šanje, moramo navesti še nekatere
osnovne podatke o anketi:

– z javnomnenjsko anketo leta 1987 smo
zajeli 2033 anketirancev;

– anketiranci so pri odgovoru na vpraša-
nje: Ali vas v vašem življenjskem in delov-
nem okolju moti, ogroža (skupine motilskih
oziroma ogroževalskih dejavnikov so bile
že naštet), lahko izbirali med naslednjimi
možnimi odgovori:

– to ni problem v mojem okolju,

– to me ne moti,

– me moti, a ni tako hudo,

– zelo me moti,

– ogroža me,

– ne vem, sem neodločen.

Obravnavano vprašanje ima potemt-
kern vse značilnosti zaprtega vprašanja, pri
katerem anketiranci nimajo možnosti odgo-
varjati po svoje (s svojimi besedami), pač
pa lahko samo izbirajo med ponujenimi
odgovori. Izkušnje kažejo, da vprašanja z
vnaprej danimi odgovori praviloma omeju-
jejo spraševalce pri odgovarjanju, olajšujejo
pa obdelavo oziroma analizo. Zdi pa se, da
je spekter ponujenih odgovorov pri tem
vprašanju dovolj širok in da ga pravzaprav
ni potrebno še bolj širiti oziroma diferencira-
ti. Pravzaprav je na tako zastavljeno vpra-
šanje zelo težko še kako drugače odgovo-
riti. Razporeditev odgovorov po navedenih
vnaprej ponujenih odgovorih (modalitetah)
pri propadanju gozdov je naslednja:

- to ni problem v mojem okolju	15,4 %	(313)
- to me ne moti	5,4 %	(110)
- me moti, a ni tako hudo	15,1 %	(306)
- zelo me moti	43,8 %	(890)
- ogroža me	18,8 %	(379)
- ne vem, sem neodločen	1,7 %	(35)
skupaj	100 %	(2033)

Razporeditev odgovorov kaže, da je občutenje propadanja gozdov pri slovenski javnosti že zelo intenzivno, saj kar 62,4 % vprašanih propadanje gozdov zelo moti oziroma ogroža. Že prej je bilo mimogrede omenjeno, da je s takšnim odstotkom propadanje gozdov zavzelo prvo mesto med vsemi devetimi skupinami onesnaževalcev.

3.1. Propadanje gozdov in spol anketirancev

Pri odnosu med mnenjem o propadanju gozdov in spolom anketirancev se nismo opirali na nikakršno hipotezo. Številčno razmerje med moškimi in ženskami je bilo 47,9% proti 52,1%.

Verjetno je edini in ob enem najbolj zanimiv sklep o razlikah med spoloma glede propadanja gozdov ta, da je pri modalitetah, ki odražajo visoko stopnjo ogroženosti (zaradi propadanja gozda) zastopnost moških večja, več žensk pa ima propadanje gozda za neproblematično. Pravzaprav je razlika največja pri »najskrajnejši« modaliteti »ogroža me«, in sicer 20,0% proti 17,4% v korist moških, pri »zelo me moti« pa je ta odnos 44,7% proti 42,9%. Pri tem pa je treba opozoriti tudi na statistično zakonitost, da so majhne razlike pri velikih vzorcih pomembnejše kot velike razlike pri majhnih vzorcih. Zakaj moške bolj prizadeva propadanje gozdov, anketa seveda ne odgovarja.

Tabela 1. Propadanje gozdov in spol anketirancev v odstotkih

	Moški	Ženske	Skupaj
to ni problem v mojem okolju	14,0	16,7	15,4
to me ne moti	5,3	5,5	5,4
me moti, a ni tako hudo	14,7	15,4	15,1
zelo me moti	44,7	42,9	43,8
ogroža me	20,0	17,4	18,6
ne vem, sem neodločen	1,2	2,2	1,7
skupaj	47,9	52,1	100,0

3.2. Propadanje gozdov in starost anketirancev

Pri starosti nimamo več opravka samo z dvema kategorijama (skupinama) anketirancev, ampak s šestimi:

	Število	Odstotek
do 25 let	274	13,5
od 26 do 30 let	224	11,0
od 31 do 40 let	538	26,5
od 41 do 50 let	393	19,3
od 51 do 60 let	371	18,2
61 in več let	233	11,5
skupaj	2033	100

Starost anketirancev je nedvomno ena najpomembnejših značilnosti populacije tudi tedaj, ko gre za ekološka vprašanja oziroma za odnose do okolja, v našem primeru za odnos do propadanja gozda. Tu bomo opozorili samo na razlike med starostnimi kategorijami v prizadetih skupinah.

Za primer vzemimo odgovor »zelo me moti«. Odstotki tistih, ki so na vprašanje o propadanju gozdov odgovorili »zelo me moti«, so za posamezne starostne kategorije respondentov prikazani v tabeli 2. V skupnem povprečju je bilo takšnih odgovorov 43,8%.

Tabela 2. Odstotki odgovora »zelo me moti« po posameznih starostnih kategorijah

31 do 40 let	47,2 % (254 primerov)
41 do 50 let	45,0 % (177 primerov)
26 do 30 let	43,8 % (98 primerov)
do 25 let	43,1 % (118 primerov)
51 do 60 let	41,5 % (154 primerov)
61 in več let	38,2 % (89 primerov)

Razpon med starostnima kategorijama, ki ju propadanje gozda najbolj in najmanj »moti«, znaša celih 9%, kar je mnogo

pomembneje kot pri »ogroža me«, čeprav so tu absolutne številke mnogo večje.

Izmed 2033 anketirancev potemtakem propadanje gozda ogroža in zelo moti 1269 spraševalcev oziroma 62,4%, kar je izjemno visok odstotek. Po starostnih kategorijah se seštevki takšnih odgovorov gibljejo takole:

Tabela 3. Seštevki odstotkov odgovorov »zelo me moti« in »ogroža me« po posameznih starostnih kategorijah

31 do 40 let	66,7 %
41 do 50 let	63,6 %
26 do 30 let	61,7 %
do 25 let	61,7 %
51 do 60 let	61,2 %
61 in več let	54,1 %

Rezultat je pravzaprav ugoden, saj propadanje gozda najbolj moti in ogroža najbolj dejavne oziroma vitalne starostne kategorije, ne zaostajajo niti mlajši niti stari od 51 do 60 let (pri »ogroža me« so celo na prvem mestu), občutno pa zaostajajo stari nad 61 let. Ali to pomeni, da se s starostjo začne brezbriznost do problematike varovanja okolja ali pa te zavesti pri ljudeh teh let ni.

Za »moti me, a ni tako hudo« se je odločilo 306 anketirancev oziroma 15,1%. Gledano statistično ta odstotek ni visok, a tudi zanemariti ga ne smemo.

Razlike med starostnimi kategorijami so izredno majhne in skorajda ne dovoljujejo kakršnih koli sklepanj.

Najbolj negativna oziroma ignorantska kategorija so seveda tisti, ki so se opredelili za »to me ne moti«, saj so s tem povedali, da proces propadanja gozdov poznajo, vendar se zanj ne zmenijo. K sreči je takšnih »samo« 5,4%. Toda medtem ko se

je za »ne vem, sem neodločen« odločilo vsega skupaj le 1,7% oziroma 35 anketirancev, zaradi česar tudi razlik med starostnimi kategorijami nima smisla razčlenjevati, pa se je za »to ni problem v mojem okolju« odločilo celo nekaj več anketirancev kot za »me moti, a ni tako hudo«. Zdi pa se, da »to ni problem v mojem okolju« ni tako negativno mnenje, kajti pri mnogih anketirancih je to lahko povsem resnična oziroma točna izjava. Takšnih izjav bi bili lahko pravzaprav celo veseli, saj govorijo o tem, da so v Sloveniji še okolja, v katerih propadanje gozdov ni oziroma še ni problem. Ob narodnem problemu, kar propadanje gozdov vsekakor je, pa je vendarle vzrok za takšen odgovor iskati predvsem v popolni neobveščenosti ali pa v kratkovidni sebičnosti, oboje pa seveda tudi ni pozitivno.

Razlike med starostnimi kategorijami pri tem odgovoru so navedene v tabeli 4.

Tabela 4. Odstotki odgovora »to ni problem v mojem okolju« po posameznih starostnih kategorijah

61 in več let	21,5 % (50 primerov)
51 do 60 let	19,4 % (72 primerov)
26 do 30 let	16,1 % (36 primerov)
41 do 50 let	14,8 % (58 primerov)
do 25 let	13,9 % (38 primerov)
31 do 40 let	11,0 % (59 primerov)

Razlike pri tej modaliteti so velike, celo prek 10%. Po vsej verjetnosti jih je treba pripisati razlikam v razvitosti ekološke zavesti (občutljivosti) oziroma dovršenosti, kajti kategorija z najvišjo stopnjo razvitosti ekološke zavesti je tudi odgovarjala najbolj logično – starostna kategorija med 31 in 40 leti je sorazmerno najšibkeje zastopana pri »to ni problem v mojem okolju«.

Tabela 5. Propadanje gozdov in starost anketirancev v odstotkih

	do 25	26–30	31–40	41–50	51–60	61 in več	skupaj
to ni problem v mojem okolju	13,9	16,1	11,0	14,8	19,4	21,5	15,4
to me ne moti	5,5	5,8	5,9	5,1	3,8	6,9	5,4
me moti, a ni tako hudo	16,8	15,2	13,9	15,0	14,8	15,9	15,1
zelo me moti	43,1	43,8	47,2	45,0	41,5	38,2	43,8
ogroža me	18,6	17,9	19,5	18,6	19,7	15,9	18,6
ne vem, sem neodločen	2,2	1,3	2,4	1,5	0,8	1,7	1,7
skupaj	13,5	11,0	26,5	19,3	18,2	11,5	100,0

3.3. Propadanje gozdov in vrsta krajevne skupnosti

Krajevne skupnosti so bile razvrščene v tri različne vrste z naslednjim številom in deležem anketirancev:

mestne krajevne skupnosti	794 oz. 39,1 %
primestne krajevne skupnosti	345 oz. 17,0 %
vaške krajevne skupnosti	894 oz. 44,0 %

Tudi pri vrstah krajevnih skupnosti si bomo najprej pogledali razlike pri tistih, ki nas na tem mestu najbolj zanimajo. Ob tem je treba takoj povedati, da razlike pri teh modalitetah kažejo podobo, ki je v popolnem nasprotju s hipotetično pričakovano. Pričakovali smo namreč, da propadanje gozda bolj moti in ogroža tiste anketirance, ki živijo v vaseh oziroma na podeželju in s tem tudi bližje gozdu. Dejansko so razmere ravno obrnjene. Propadanje gozda namreč zelo moti kar 49,1 % tistih, ki živijo v mestnih krajevnih skupnostih in samo 38,0 % tistih, ki živijo v vaških krajevnih skupnostih. Primestne krajevne skupnosti so med njima, vendar precej bližje mestni kot vaški stopnji motenosti. Enako je stanje pri »ogroža me«, le da so razlike tu še veliko večje (24,4 % : 13,5 %).

Seštevek teh dveh sorodnih modalitet še bolj poudari razliko, na katero smo že opozorili.

Tabela 6. Seštevek odstotkov odgovorov »zelo me moti« in »ogroža me« po posameznih vrstah krajevnih skupnosti

mestne krajevne skupnosti	73,6 %
primestne krajevne skupnosti	64,7 %
vaške krajevne skupnosti	51,5 %

Vrsta krajevne skupnosti je torej zelo pomembno merilo, saj so razlike med posa-

meznimi vrstami značilne. Po drugi strani pa si je podatke mogoče razlagati kot potrditev dejstva, da osveščanje poteka v smeri mesto–vas oziroma da je mesto (tudi) v tem pogledu vas prehitelo. Morda pa ima pri tem največ zaslug bolj onesnaženo okolje?

Pri izločilnih modalitetah: »to ni problem v mojem okolju« in »to me ne moti« so razlike med različnimi vrstami krajevnih skupnosti prav tako zanimive. Pri odgovoru »to ni problem v mojem okolju« je odstotni razpon takšnih odgovorov od 8,1 % v mestnih do 22,8 % v vaških krajevnih skupnostih. Propadanje gozda je prej pojav vaških kot mestnih in primestnih okolij, pa je vseeno tistih, ki menijo, da to ni problem v njihovem življenjskem in delovnem okolju, mnogo več v vaških kot v mestnih krajevnih skupnostih.

To je težko razložiti in zdi se, da bi morali več vedeti o tem, koga propadanje gozda ne moti, kar še posebej velja za tiste, ki živijo v vaseh oziroma na deželi.

3.4. Propadanje gozda in izobrazba anketirancev

Pri proučevanju razlik odnos ljudi do propadanja gozda je izobrazba prav gotovo ena izmed najbolj zanimivih in pomembnih razsežnosti. Za naše potrebe smo opredelili štiri različne stopnje izobrazbe, ki so takole zastopane v celotni populaciji anketirancev:

– osnovna izobrazba	42,4 % (861)
– strokovna izobrazba	20,7 % (420)
– srednja izobrazba	26,2 % (532)
– višja izobrazba	10,8 % (220)
skupaj	100 % (2033)

Pri razlagi razlik med anketiranci z vidika njihove izobrazbe se velja najprej ustaviti pri najpomembnejših modalitetah, to je pri »zelo me moti« in »ogroža me«. Najprej

Tabela 7. Propadanje gozdov in vrsta krajevne skupnosti v odstotkih

	mestna KS	primestna KS	vaška KS	skupaj
to ni problem v mojem okolju	8,1	13,0	22,8	15,4
to me ne moti	4,3	7,5	5,6	5,4
me moti, a ni tako hudo	12,0	13,0	18,6	15,1
zelo me moti	49,2	46,1	38,0	43,8
ogroža me	24,4	18,6	13,5	18,6
ne vem, sem neodločen	2,0	1,7	1,5	1,7
skupaj	39,0	17,0	44,0	100,0

opazimo, da odstotek tistih, ki jih propadanje gozda zelo moti in ogroža, narašča z zviševanjem izobrazbene stopnje. Razlike so sicer nekoliko manjše kot pri vrstah krajevne skupnosti, a vseeno dokaj značilne, kar pomeni, da je tudi izobrazba ena izmed tistih razsežnosti, ki pomembno diferencira človekov odnos do propadanja gozda.

Propadanje gozda zelo moti le 40,8% anketirancev z osnovno izobrazbo, a skoraj polovico (48,2%) tistih z višjo in visoko izobrazbo. Tisti s strokovno in srednjo izobrazbo so med tema dvema odstotkoma. Pri »ogroža me« pa so razlike med različnimi stopnjami izobrazbe še večje. Propadanje gozda ogroža »samo« 14,8% anketirancev z osnovno šolo, a kar 28,6% z višjo in visoko izobrazbo. Pri strokovni izobrazbi je ta odstotek 18,1%, pri srednji pa 21,2%.

Razlike postanejo še očitnejše, če seštejemo odstotke pri obeh modalitetah.

Tabela 8. Seštevekli odstotkov odgovorov »zelo me moti« in »ogroža me« po posameznih stopnjah izobrazbe

– višja in visoka izobrazba	76,8%
– srednja izobrazba	67,3%
– strokovna izobrazba	62,9%
– osnovna izobrazba	55,6%

Torej ni pomembno samo to, v kakšni vrsti krajevne skupnosti ljudje živijo, ampak tudi, kakšna je njihova izobrazba, s čimer pridemo do naslednje značilnosti človeka, ki ga propadanje gozda zelo moti in ogroža. Ta je v povprečju dokaj izobražen moški srednjih let, ki živi v mestu oziroma njegovi bližini.

Pri modaliteti »moti me, a ni tako hudo« je slika obrnjena – propadanje gozda ne moti predvsem tistih z osnovnošolsko izo-

brazbo – 17,0%, v manjši meri pa tiste s strokovno, srednjo, višjo in visoko izobrazbo. Podobne so razmere tudi pri izločilni modaliteti »to ni problem v mojem okolju«.

3.5. Propadanje gozda in poklic oziroma kvalifikacija anketirancev

Pri poklicu oziroma kvalifikaciji je stanje precej zapleteno, pa ne samo zato, ker je poklicev oziroma kvalifikacij veliko, pač pa tudi zato, ker je poklice težko hierarhično tako čisto razvrstiti kot npr. izobrazbo. Pri tej tabeli smo upoštevali naslednje poklice oziroma kvalifikacije:

– uslužbenci z višjo in visoko izobrazbo	11,8%	(240)
– uslužbenci s srednjo izobrazbo	21,3%	(434)
– visokokvalificirani delavci	4,5%	(91)
– kvalificirani delavci	18,2%	(370)
– kvalificirani in polkvalificirani delavci	15,5%	(315)
– kmetje	8,8%	(178)
– obrtniki	1,3%	(26)
– gospodinjje	2,7%	(54)
– upokojenci	11,5%	(234)
– ostali	4,5%	(91)
skupaj	100,0%	(2033)

Odnos do propadanja gozda z vidika poklica oziroma kvalifikacije anketirancev dokaj zanesljivo napoveduje že njihova izobrazba. Tudi pri poklicih je zakonitost enaka, le da so tu odstopanja od povprečja v obe smeri še večja.

Propadanje gozda moti predvsem uslužbenec z višjo in visoko izobrazbo, in sicer točno polovico teh uslužbencev. Komaj v kaj manjši meri propadanje gozda moti uslužbenec s srednjo (in nižjo) izobrazbo – 49,3%, kar pomeni, da so uslužbenci ne glede na izobrazbo nadpovprečno občutljivi glede propadanja gozda.

Tabela 9. Propadanje gozda in izobrazba anketirancev v odstotkih

	osnovna izobrazba	strokovna izobrazba	srednja izobrazba	višja visoka	skupaj
to ni problem v mojem okolju	19,4	15,5	12,8	5,9	15,4
to me ne moti	5,5	6,0	5,1	5,0	5,4
me moti, a ni tako hudo	17,0	14,0	13,9	12,3	15,1
zelo me moti	40,8	44,8	46,1	48,2	43,8
ogroža me	14,8	18,1	21,2	28,6	18,6
ne vem, sem neodločen	2,7	1,7	0,9	0,0	1,7
skupaj	42,4	20,7	26,2	10,8	100,0

Najbolj neobčutiljivi za propadanje gozda so bili kmetje – 34,3% – kar je seveda največje presenečenje. Domnevali smo namreč, da bodo tisti, katerim je gozd tudi gromotna podlaga za kakršno koli blagostanje, najbolj prizadeti. V opravičilo kmetom je treba omeniti, da pri tem najbrž ne gre zgolj za nižjo raven splošne razgledanosti oziroma obveščenosti, ampak tudi za nakopičen neugodnih (negativnih) značilnosti populacije, s čimer sta mišljeni predvsem starost in izobrazba.

Razmerja se skoraj v celoti ponovijo tudi pri modaliteti »ogroža me«, le da na precej nižji ravni. Propadanje gozda namreč ogroža le 18,6% anketirancev. Seštevek odstotkov obeh najpomembnejših modalitet še bolj poudari razlike pri občutljivosti anketirancev do propadanja gozda.

Tabela 10. Seštevek odstotkov odgovorov »zelo me moti« in »ogroža me« po posameznih poklicih

– uslužbenci z višjo in visoko izobrazbo	78,3%
– uslužbenci s srednjo in nižjo izobrazbo	70,7%
– visokokvalificirani delavci	64,9%
– kvalificirani delavci	62,2%
– obrtniki	61,6%
– ostali	61,6%
– polkvalificirani in nekvalificirani delavci	54,9%
– upokojenci	54,3%
– kmetje	48,9%
– gospodinje	48,2%

Da propadanje gozda ni problem v njihovem okolju, meni vsega skupaj 15,4% vprašanih Slovencev, pri čemer pa so razlike med poklicnimi skupinami dokaj velike. Prav nenavadno je, da je delež tistih, ki

menijo, da propadanje gozda ni problem v njihovem življenjskem in delovnem okolju, največji pri kmetih – 26,4% in pri gospodinjah – 24,1%, sledijo jim upokojenci, obrtniki, kvalificirani, polkvalificirani delavci, najmanjši delež tako mislečih pa je med uslužbenci z višjo in visoko izobrazbo – 7,1% ter med visokokvalificiranimi delavci.

3.6. Propadanje gozda in razlike med območji

Poleg delitve prebivalcev po njihovih demografskih in socialnih značilnosti je z vidika obravnavane problematike zelo zanimivo opazovati tudi razlike med posameznimi območji, v katerih anketiranci živijo. Pri tem naj takoj navedemo, da so te razlike dokaj velike. Še pred razlago pa je treba povedati, za kakšna območja gre.

Najprej smo uporabili dve bolj ali manj uveljavljeni regionalni delitvi slovenskega prostora oziroma slovenskih občin. Po prvi so slovenske občine razvrščene v dvanajst planskogeografskih regij, po drugi pa je območje Slovenije razdeljeno na štirinajst gozdnogospodarskih območij. Pomanjkljivost gozdnogospodarske regionalizacije ni samo večje število regij, ki anketirano populacijo razdeli še na več delov (tako da so nekatere regije še statistično zanemarljivo zastopane), ampak tudi to, da se meje med regijami ne ujemajo vedno z občinskimi in je bilo zato treba »razpočevljene« občine uvrstiti kot celote zdaj v to zdaj v drugo, sosednjo regijo, s čimer je prišlo do nekorektnih popravkov. Zato se bomo zadovoljili s plansko geografskimi regijami. Delež območij v celotnem vzorcu anketirane populacije je bil takle:

Tabela 11. Propadanje gozda in kvalifikacija anketirancev v odstotkih

	usluž. višja, visoka	usluž. srednja, nizka	VKV	KV	NKV, PKV	kmet	obrtnik	gospod.	upokoj.	ostalo	skupaj
to ni problem v mojem okolju	7,1	11,3	8,8	17,3	16,5	26,4	19,2	24,1	21,4	8,8	15,4
to me ne moti me moti, a ni tako hudo	4,2	4,6	7,7	5,7	5,7	6,2	0,0	9,3	6,0	4,4	5,4
zelo me moti ogroža me ne vem, sem neodločen	10,0	12,4	17,6	12,7	19,0	18,5	19,2	14,8	16,7	22,0	15,1
	50,0	49,3	45,1	44,1	41,9	34,3	46,2	42,6	38,5	37,4	43,8
	28,3	21,4	19,8	18,1	13,0	14,6	15,4	5,6	15,8	24,2	18,6
	0,4	0,9	1,1	2,2	3,8	0,0	0,0	3,7	1,7	3,3	1,7

območje	število	odstotek
pomursko	133	6,5
mariborsko	358	17,6
koroško	76	3,7
celjsko	234	11,5
zasavsko	45	2,2
posavsko	70	3,4
dolenjsko	69	4,4
ljubljsko	573	28,2
gorenjsko	194	9,5
notranjsko	40	2,0
goriško	119	5,9
primorsko	102	5,0
skupaj	2033	100,0

Zastopanost nekaterih območij je tudi pri tej regionalizaciji zelo šibka, tako da je sklepanje na podlagi tako majhnega števila primerov pravzaprav nekorektno. Ker pa pri naši razlagi spremljamo predvsem odstopenja od slovenskega vzorca, bomo tudi za ta območja navedli podatke, ne bomo pa se lotili utemeljevanja odstopanj.

Kot smo omenili že prej, vzorca posameznih regij kot celoto ni mogoče primerjati s slovenskim vzorcem, kajti modalitete, ki so bile ponujene anketirancem, pokrivajo celoten spekter med pozitivnim in negativnim mnenjem (odnosom) do propadanja gozda, pri čemer sta tukaj kot pozitivni obravnavani dve modaliteti (zelo me moti in ogroža me), kot negativni pa »to ni problem v mojem okolju« in »to me ne moti«. Najbolj problematičnih je pravzaprav tistih 5,4% anketirancev, ki so izjavili, da jih propadanje gozda ne moti, in s tem izrazili svojo indiferentnost do propadanja gozda. K sreči je teh sorazmerno malo. »Me moti, a ni tako hudo« obravnavamo

kot vmesno, prehodno oziroma nevtralnno modaliteto.

Tabela 12. Vrstni red območij (regij) glede na stopnjo občutljivosti anketirancev do propadanja gozda (zelo me moti in ogroža me)

koroško območje	77,6%
notranjsko območje	77,5%
zasavsko območje	73,3%
ljubljsko območje	73,1%
gorenjsko območje	63,9%
mariborsko območje	62,0%
celjsko območje	61,9%
primorsko območje	52,0%
posavsko območje	51,4%
goriško območje	49,5%
dolenjsko območje	40,9%
pomursko območje	39,1%

Razlika med najbolj in najmanj »občutljivo« regijo znaša kar 38,5%, kar je dejansko ogromno. Sicer pa s primerjavo odstotkov dobimo nekakšne skupine območij:

1. koroško in notranjsko,
2. zasavsko in ljubljansko,
3. gorenjsko, mariborsko in celjsko,
4. primorsko, posavsko in goriško,
5. dolenjsko in pomursko.

Kaj je mogoče s tem ugotoviti?

Vsekakor je mogoče razumeti, zakaj so prebivalci Koroške tako občutljivi do propadanja gozda, saj je popis gozdov pokazal, da so koroški gozdovi v Sloveniji najbolj prizadeti. V notranjskih gozdovih je veliko jelke, za katero je znano, da intenzivno propada. Najbolj pa se sušijo prav nižinski jelovi gozdovi, v bližnji okolici naselij, kar zelo vpliva na mnenje ljudi.

Zasavsko in ljubljansko območje sta sko-

Tabela 13. Propadanje gozdov in plansko-geografska območja

območje	to ni problem v mojem okolju	to me ne moti	me moti, a ni hudo	zelo me moti	ogroža me	ne vem, sem neodločen
pomursko	33,1	7,5	18,0	33,1	6,0	2,3
mariborsko	20,9	3,4	12,3	41,3	20,7	1,4
koroško	1,3	3,9	15,8	61,8	15,8	1,3
celjsko	18,4	4,7	13,2	41,0	20,9	1,7
zasavsko	13,3	6,7	6,7	42,2	31,1	0,0
posavsko	4,3	10,0	28,6	35,7	15,7	5,7
dolenjsko	23,6	9,0	27,0	27,0	13,5	0,0
ljubljsko	7,9	4,5	13,3	49,7	23,4	1,2
gorenjsko	12,9	7,7	14,4	45,9	18,0	1,0
notranjsko	5,0	5,0	10,0	67,5	10,0	2,5
goriško	20,2	5,9	21,8	36,1	13,4	2,5
primorsko	23,5	5,9	13,7	42,2	9,8	4,9
skupaj	15,4	5,4	15,1	43,8	18,6	1,7

raj enako »občutljivi«, medtem ko se na gorenjskem območju pre malo zavedajo problema.

Med najmanj »občutljivimi« pa niso samo območja z malo gozdovi – kar bi bilo še najlažje razumeti – temveč tudi območja, kjer je gozda veliko oziroma kjer je gozd pomemben dejavnik v prostoru in gospodarstvu, npr. goriško območje s tako gozdnatimi občinami, kot sta Tolmin in Ajdovščina. Vsekakor so ti podatki dovolj zgovorni in gozdarjem dovolj povedo o tem, kje je razpoloženje ljudi bolj naklonjeno njihovim pobudam.

4. SKLEP

Na koncu lahko vsekakor skupaj z raziskovalci javnega mnenja ugotovimo, da lahko govorimo o bistvenem dvigu ekološke zavesti slovenskega prebivalstva, zaskrbljenosti zaradi nevarnosti ekoloških katastrof, pa tudi o pripravljenosti za sodelovanje pri prilagajanju prihodnjega razvoja ekološkemu merilu. Kako tudi ne, ko pa samo škoda v gozdovih po nekaterih ocenah znaša kar 120 milijard dinarjev. Ker pa gre pri tem za dolgotrajno škodo, ki bo prizadela veliko ljudi, se nam dogaja, da vsak čaka na to, kaj bo storil drugi. Če bi do takšne

škode prišlo nenadoma, bi najbrž ukrepali drugače. Zgovoren je primer iz Indije. V Bhopalu so po nesreči, v kateri je umrlo 2000 ljudi v enem dnevu, takoj ustrezno ukrepali. Po drugi strani pa v Indiji vsak dan umre okoli 5000 ljudi zaradi bolezni, ki se prenašajo z nezdravo pitno vodo, pa ne storijo dosti za rešitev tega problema.

Še enkrat moramo ugotoviti, da je bistvo ekološke logike ravno v upoštevanju drugih ljudi (tudi tistih, ki jih še ni na svetu) in vsega živega sploh, bistvo ekonomske logike, naj bo kapitalistične ali (real)socialistične, pa je v upoštevanju lastnih koristi na račun drugih ljudi in narave.

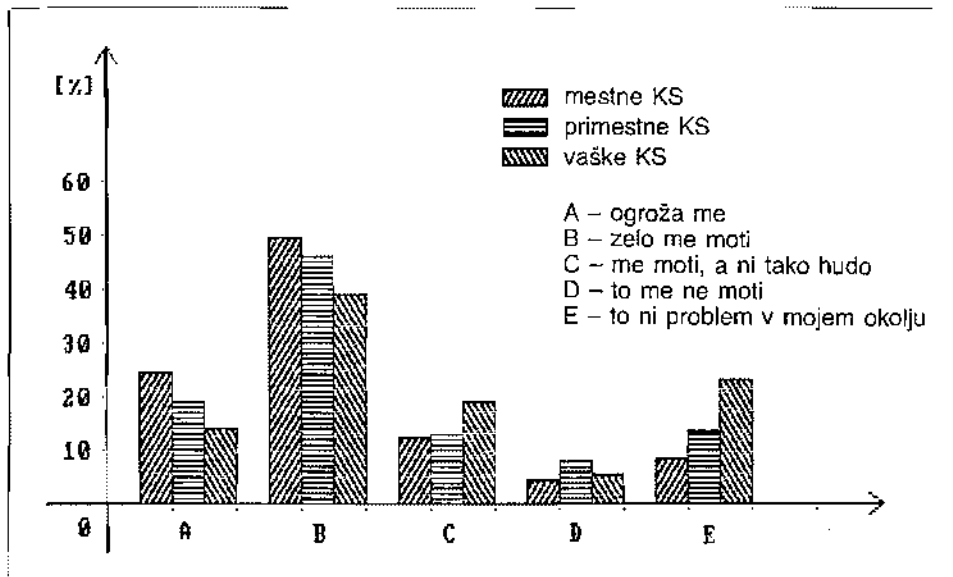
Zaradi pomembnosti pravilne obveščene javnosti o dogajanjih, povezanih z okoljem, bo po tej prvi tovrstni analizi nujno zastaviti načrtnije raziskave javnega mnenja o pojavih v okolju in gozdu.

Povzetek

Pri vsakoletnem proučevanju slovenskega javnega mnenja je bilo leta 1987 k vprašanju »Ali vas v vašem življenjskem in delovnem okolju moti, ogroža...« kot moteči dejavnik dodano tudi propadanje gozdov. Anketiranci so se morali pri vsakem izmed devetih motečih dejavnikov odločiti za enega izmed naslednjih možnih odgovorov:

- to ni problem v mojem okolju,
- to me ne moti,

Graf. 1. Odnos anketirancev do propadanja gozdov glede na vrsto krajevne skupnosti

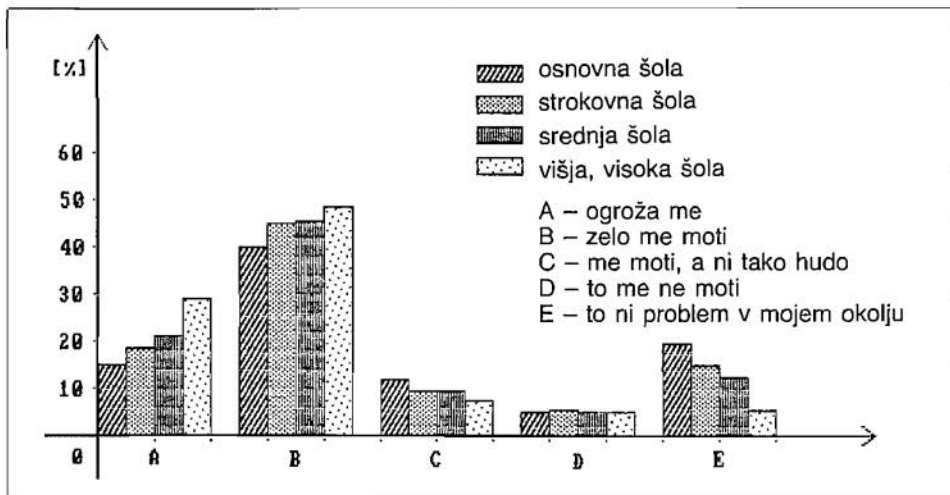
- me moti, a ni tako hudo,
- me zelo moti,
- ogroža me,
- ne vem, sem neodločen.

Javnomnenjska anketa je pokazala, da tudi slovenska javnost dojema propadanje gozdov kot največji (najresnejši) problem (če ga primerjamo z ostalimi skupinami ekoloških problemov):

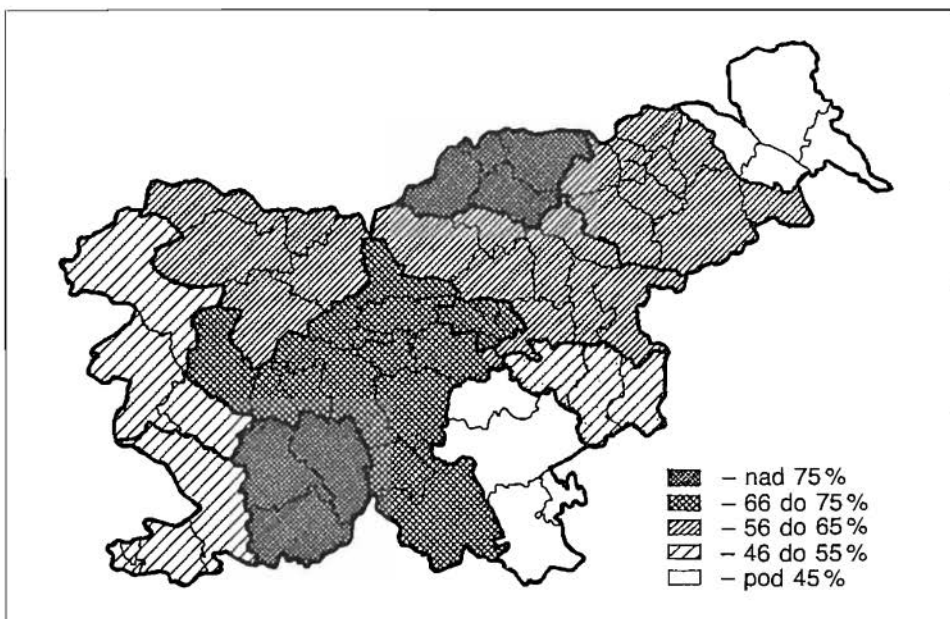
- propadanje gozdov (62,4%),
- uporaba kemikalij v prehrambenih proizvodih (52,8%),

- neurejenost prometa, nesreče (50,5%),
- onesnaženost naravnega okolja, odpadki, smetišča (49,8%),
- onesnaženost voda, industrijske odplake, kemikalije (45,6%),
- ogroženost zaradi jedrske energije, radioaktivnih snovi in odpadkov (42,4%),
- onesnaženost naselij, odpadki, umazanija (40,7%),
- onesnaženost zraka, smrad, dim (32,3%).

Graf. 2. Odnos anketirancev do propadanja gozdov glede na izobrazbo

Graf. 3. Odnos anketirancev do propadanja gozdov glede na območje

Razčlenba odgovorov ob propadanju gozdov je pokazala na različnost mišljenja ljudi, glede na:

- spol,
- starost,
- vrsto krajevne skupnosti, v kateri živijo,
- izobrazbo,
- kvalifikacijsko strukturo in
- območja (občine), v katerem živijo.

Ugotovili smo, da se moški čutijo nekoliko bolj ogrožene oziroma, da jih propadanje gozdov nekoliko bolj moti kot ženske. Stopnja ogroženosti zaradi propadanja gozdov je najvišja pri ljudeh, starih od 30 do 50 let, nižja pri mlajših, še nižja pa pri starih nad 60 let. Prav izrazite so razlike med mnenjem ljudi, živečih v različnih vrstah krajevnih skupnosti, pri čemer so izsledki povsem nasprotni od pričakovanih. Pričakovali smo namreč, da propadanje gozdov bolj moti in ogroža tiste, ki živijo v vaških krajevnih skupnostih, izkazalo pa se je, da mnogo bolj moti ljudi, ki živijo v mestnih in primestnih krajevnih skupnostih.

Pri izobrazbi in kvalifikacijah je zelo opazna zakonitost, po kateri stopnja motenosti in ogroženosti raste z višanjem izobrazbe in kvalifikacije. Propadanje gozdov najbolj moti uslužbenca z visoko in višjo izobrazbo, manj pa ostale. Največje presenečenje je ugotovitev, da propadanje gozdov zelo malo moti in ogroža tiste, ki naj bi jim gozd pomenil največ - kmete.

Razlike med dvanajstimi slovenskimi območji so zelo velike, od koroškega in notranjskega z najvišjo stopnjo motenosti in ogroženosti do dolenskega in pomurskega z najnižjo. Izkazalo se je, da je območna pripadnost ena izmed najbolj pomembnih razsežnosti pri določanju stopnje »občutenosti« propadanja gozdov.

Zaradi pomembnosti pravilne obveščenosti javnosti o dogajanjih, povezanih z okoljem, bo po tej prvi tovrstni analizi nujno zastaviti natančnejše raziskave javnega mnenja o pojavih v okolju in gozdu.

SLOVENE PUBLIC OPINION AS REGARDS THE DYING BACK OF FORESTS

Summary

Annual questionnaire of the Slovene public opinion in 1987 included among other questions under the title "Do you feel disturbed in your living and working surroundings by: ..." also the disturbing factor - the dying back of forests. Respondents had to decide on one of the following answers possible at each of the nine factors of disturbance:

- this does not represent a problem in my surroundings,
- it does not disturb me,
- it disturbs me but it is not a real problem,
- it disturbs me very much,
- I feel threatened,
- I have no idea about that, I feel indifferent.

The questionnaire of the public opinion showed that the Slovene public understood the dying back of forests as one of the most sever problems

when compared to other groups of ecologic problems:

- dying back of forest (62.4%),
- application of chemicals in alimentary products (52.8%),
- poor traffic capacities, accidents (50.5%),
- environmental pollution, waste, refuse dumps (49.8%),
- water pollution, industrial waste water, chemicals (45.6%),
- imperilment through nuclear energy, radioactive substances and waste (42.4%),
- pollution of towns and villages, refuse, filth (40.7%),
- air pollution, offensive smell, smoke (32.3%).

The analysis as regards the dying back of forests itself showed the diversity of people's opinion as regards their imperilment due to the dying back of forests as to:

- sex,
- age,
- type of the local community they live in,
- education,
- qualification structure and
- district (community) they live in.

It was established that men felt more endangered or that they felt slightly more disturbed by the dying back of forests than women did; the imperilment degree or the degree of disturbance due to the dying back of forests was most high in people at the age of 30-50 years, it was lower in younger persons and still lower in those over 60 years. Most explicit differences could be established in the opinion of people living in different types of local communities with the results being quite contrary to those expected. It had been expected that the dying back of forests represented great concern to people living in local communities of the village type. Yet it turned out that it represented a much graver concern to those living in local communities of the urban or the suburban type.

A noticeable principle that the degree of disturbance and imperilment increases with a higher level of education and qualification has been established, i. e. university graduates feel the utmost concern about the dying back of forests. Surprisingly enough, the necrotic process of forests represents a relatively small problem to those to whom the forest should be of utmost importance - these are farmers. Differences among 12 Slovene districts are enormous, Koroško and Notranjsko with the highest degree of disturbance, followed by Dolensko and finally Pomurje with the lowest degree of disturbance. The belonging to different regions proved to be one of the most important dimensions in the establishing of the "sensitivity" degree for the dying back of forests.

Due to the fact that it is of extreme importance that the public be properly informed about the environmental situation and after the first analysis of the kind, a systematic research of the public opinion on phenomena in the environment and in the forest will have to be started.